

takpovediac dementovanie pôvodných revolučných nárokov. Vo vlne historizmov sa buržoázia vracia k umeniu ako okrase, oslave a reprezentácii. Sociálne dištancovanie, triedne odlišovanie maskuje však za ideu umenia ako celonárodného fenoménu, výrazu národného ducha tak ako sa prejavil v dejinách. Do akceptovania aristokratickej tradície však buržoázia zakalkulovala lesť. Historizmy sú iba na jednej strane uznaním feudálnej tradície a kontinuity. Na druhej strane sú prostriedkom ako sa stať druhou aristokraciou, potíchu si prisvojiť jej pozície, a to pomocou idey dejín národa. Buržoázia si prisvojuje všetky historické formy, kompiluje ich, čím podčiarkuje historickoprávne oprávnenie svojho nároku. Umenie ako symbol historickej tvorivosti národa rafinovane slúži na posilnenie pozície triedy, ktorá sa pod zástavou rovnosti vydáva za stelesnenie národa. Antropologické chápanie umenia buržoázia historizuje a nacionalizuje, aby ho tajne privatizovala. Umenie sa opäť chápe ako prostriedok reprezentácie a okrasy, ktorý možno vlastniť. Pritom však dochádza k závažnému posunu: nie je to už vlastníctvo dedičné, vyhradené jedinej triede, je to tržný predmet, ktorý si môže kúpiť každý, kto na to má. Keďže sa však umelec už nepokladá za remeselníka, ale za slobodné, nezávislé a tvorivé individuum, vznikajú skryté antinómie buržoázneho ponímania umenia. K antinómii umenie ako výraz národa – umenie ako prejav individua, o ktorej sme konštatovali, že sa zmiernovala pomocou konceptu génia ako stelesnenia ducha národa, pribudli dve ďalšie – národno-spoločenské chápanie umeleckej tvorby versus privátno-vlastnícke ponímanie jej produktov; a antinómia – umelecké dielo ako duchovný výtvar versus umelecké dielo ako tovar, ako produkt pre anonymný trh. V pozadí za týmito antinómiami spočíva základný vnútorný rozpor buržoázneho postoja vôbec – rozpor medzi altruizmom a egoizmom, ako sa prejavil i v napätí medzi programom výchovy a komercializmom.

Spomínaný kompromis s aristokraciou, ku ktorému došlo prostredníctvom uznania historickej kontinuity, takpovediac na platforme afirmácie dejinnej tradície, nebol iba sebareví-

ziou meštianskeho revolucionizmu, ale aj, ako sme už povedali, rafinovanou formou ako zaujať mocenské pozície aristokracie napriek neúspechu v politickom boji. Táto lesť sa uskutocňovala typicky buržoázne, t. j. utilitaristicky. Preberajú sa historické formy ako symboly úcty k feudálnej tradícii, ale aj ako prostriedky prisvojovania si jej spoločenského štatútu. Akceptuje sa reprezentácia ako primárna funkcia umenia; v pozadí však pole ovláda vypočítavá účelnosť. Historické formy sa preberajú eklekticky a manipuluje sa nimi vyslovene utilitárne. Za fasádou reprezentácie sa presadzuje ziskuchtivý pragmatizmus: paláce sú vnútri často činžovými nájomnými domami.¹⁴ Historizmy sa vyznačujú eklekticismom preto, že ich prameňom je utilitarizmus, funkcionalizmus, pragmatizmus. Anektujú sa celé dejiny, ale pritom sa kvantifikujú, a tým prevádzajú na buržoáznu hodnotu vymeniteľnosti. Súčasne sa klasické formy chápu ako materiál na účelné použitie – ako jazyk štýlov, ktorým možno pokryť všetky ideové, výchovné i reprezentatívne potreby a navyše zahaliť priamočiaru funkčnosť. Idea mocenskej reprezentácie, idea celonárodnej výchovy a idea utilitarizmu sa skrývajú jedna za druhú.

Možno teda povedať, že historizácia umenia sa v porevolučnej fáze dostáva do novej polohy: buržoázia si prisvojuje celé dejiny umenia jednak ako prostriedok uzmierenia s aristokraciou (pristúpenia na jej pravidlá hry a uznania jej historickej kontinuity), jednak ako výraz tvorivosti národa (t. j. ako nástroj vlastného historického oprávnenia), a jednak ako súbor materiálnych hodnôt, ktoré možno vlastniť. Rozdiel medzi minulosťou a prítomnosťou, ktorý nastolila predrevolučná buržoázia, sa stráca v historickej globalite a relativite. Dejiny ako celok (nie vybratý historický ideál) sa teraz pokladajú za prejav národného génia. Ako také nadobúdajú hodnotu historického dokumentu. Za touto spoločenskou a duchovnou hodnotou, ktorá zakladá edukačné poslanie umenia minulosti a získava mu právo na ochranu, sa však naďalej skrýva súkromnovlastnícka hodnota. Umelecké diela sa chápu okrem iného ako kapitál, do ktorého možno investovať, a ktorý má schopnosť chrániť sa pred vrtkavosťou trhu,